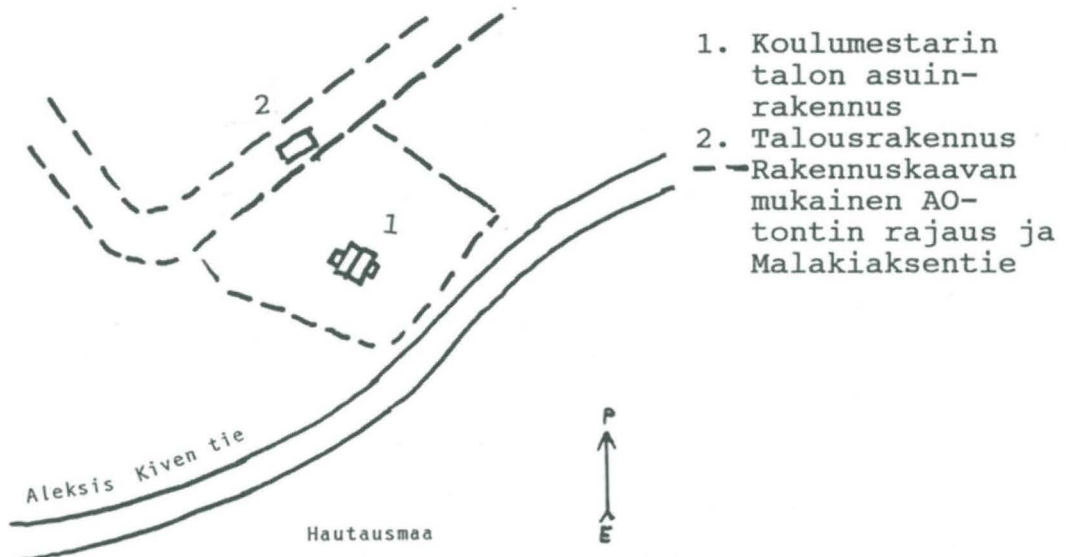

MATKAKERTOMUS

Malakias Costianderin talo, Nurmijärvi
Timo Kantonen, vs. tutkija, ja Sakari Mentu, vs. arkkitehti, museoviraston rakennushistorian osasto
26.8.1992

**MATKAN
KOHDE**

Mäntylän talo Nurmijärven kirkonmäen kaakkoislaidalla oli koulumestari ja runoilija Malakias Costianderin (1815-1870) asunto. Aleksis Kivi kävi Costianderin luona saamassa yksityisopetusta kesällä 1846. Koulumestarin talo tunnetaan Seitsemän veljeksien lukkarilan esikuvana.

**MATKAN
TARKOITUS**

Uudenmaan lääninhallitus on asettanut talon rakennus-
suojelelain mukaiseen toimenpidekieltoon omistajan
tehtyä purkuilmoituksen. Matkan tarkoitus oli arvioida
Costianderin talon kulttuurihistoriallista arvoa ja rakennusteknistä kuntoa lääninhallitukselle valmisteltavaa lausuntona varten.

**PAIKALLA
OLIVAT**

Tarkastuskäyntiin osallistui lisäksemme rakennuksen ja tontin omistaja, nurmijärveläinen Kalevi Österberg.

PURKUILMOITUS

Kalevi Österberg on jättänyt purkuilmoituksen rakentaakseen tontille, jota koskeva rakennuskaavan merkintä on AO II/2 /S. Tontille on annettu kaavamääräys "alue, jolla ympäristö säilytetään". Nurmijärven kunnanhallituksen ja kaavoitusjohtajan tulkinnan mukaan tämä tarkoittaa mijöön (puuston!) säilyttämistä.

Österberg ei katso voivansa kunnostaa ja säilyttää koulumestarin taloa.

Seinästä oli hiljattain poistettu rakennuksen kulttuurihistoriallisesta taustasta kertova muistolaatta.

KUVAUS

Hirsirunkoisessa asuinrakennuksessa on peiterimavuoraus ja kuusiruutuiset ikkunat. Kaakkois- ja luoteispuolella on molemmilla kuisti. Alakerrassa on kaksi pitkäkköä tupaa ja yksi kamari, yläkerrassa ullakkotilan lisäksi kamari. Ulkoasultaan rakennus on vuosisadan vaihteen aikaisessa asussa (ks. valokuva teoksessa Nurmijärven kulttuurimaisema. Nurmijärvi 1985, s. 64); ajoitus täs-

männee myös sisätiloihin.

Pihapiirin talousrakennus käsittää hirsisen saunan ja rankorakenteisen liiterin. Vuoraamattoman hirsirakenteisen osan ikä lienee sama kuin asuinrakennuksenkin. Päädyn perusteella sisäkatto on ollut (tai on edelleen) kolmilapainen.

- KUNTO-
ARVIO Muun muassa kunnan tekninen johtaja ja rakennusmestari ovat pitäneet rakennussuojelun esteenä talon korjauskelvottomuutta. Sitä vastoin on Helsingin kaupungin museo omassa lausunnossaan arvioinut rakennuksen hyväkuntoiseksi. Seuraava arvio rakennuksen kunnosta perustuu käyntiimme paikalla 26.8.1992.
- SOKKELI Kivijalka on varsin hyväkuntoinen. Ulkopuolelta ei ollut havaittavissa painumia tai sortuneita osia. Sokkeli on päällystetty sementtirappauksella, joka ei kuitenkaan ole estänyt alapohjan tuulettumista eikä vahingoittanut ulkoverhousta. Alapohjan näkyvissä olevat puuosat vaikuttivat terveiltä.
- HIRSI-
RUNKO Rakennuksen runko on painunut molemmista päädyistä. Kaakkois-
seinän alaosa on pullistunut lievästi usean metrin matkalta
JA joko lahovaurioiden tai vaarnatappien puuttumisen takia. Lou-
naispäätyä on aikaisemmin tuettu följareilla. Länsi- ja itä-
VUORAUS nurkissa salvos on osittain auennut. Hirsirunko on oikaisun ja osittaisen uusimisen tarpeessa.
- Lounais- ja luoteisseinissä näkyvistä tuhohyönteisten lentoaukkoista päätellen seinissä on lahovaurioita. Ulkoverhouksen kunto on tyydyttävä, mutta lautaverhous joudutaan rungon korjaustöiden yhteydessä paikoitellen purkamaan. Huonoimmassa kunnossa on koillispäädyn vuoraus.
- VESI-
KATTO Alkuperäisen pärekaton päälle on asennettu Minerit-levy, joka on sammaloitunut. Vesikourut ja syöksytorvet puuttuvat kokonaan; lähes kaikki puurakenteiden vauriot johtuvat seiniin päässeestä kosteudesta. Katon alusrakenne on kunnossa lukuun ottamatta pohjoisen ulkoseinän tuntumassa olevia osia.
- IKKUNAT Ikkunoiden puitteet ovat huonossa kunnossa erityisesti rakennuksen lounaispäädyssä, jossa alapuitteet ja lasilistat on uusittava.
- SISÄ-
TILAT Sisätilojen yleisestä epäsiisteydestä ja pintavaurioista huolimatta voidaan restauroinnin lähtökohtia pitää hyvinä; maalipinnat, alkuperäiset tapettikerrokset, listat ja vuorilaudat ovat säilyneet autenttisina ilmeisesti vähäisen myöhemmän käytön ansiosta. Hormien kuntoa ei pystytty arvioimaan, ainakin savupiipun yläosa on rapautunut.
- KUISTIT Kaakkoissivun kuisti on tyydyttävässä kunnossa, seinän vieressä on näkyviä kosteusvaurioita. Luoteinen kuisti, jonka kautta nykyinen sisäänkäynti on järjestetty, on vaurioitunut erittäin pahoin. Sekä vesikatto että laipio ovat osittain pudonneet sisään, jolloin kosteus on tuhonnut rakenteet. Käytännössä kuisti on purettava ja rakennettava uudestaan.
- KULT-
TUURI-
HISTO-
RIALLI- Yhtäpitävät tiedot Aleksis Kiven vaiheista Malakias Costianderin opissa löytyvät esim. J.V. Lehtosen teoksesta "Nurmijärven poika" (Helsinki 1934, 73-75) ja V. Tarkiaisen Aleksis Kivi -elämäkerrasta (Juva 1984,

NEN
TAUSTA

47-49). Kiven elämäkertojat muistavat kaikki mainita koulumestarin, joka isältä saatujen neuvojen jälkeen oli tulevan kansalliskirjailijan ensimmäinen ohjaaja opin tiellä.

Säilyneessä Malakias Costianderin talossa Nurmijärven kirkonkylässä Aleksis Kivi kävi ystävänsä Domanderin pojan kanssa saamassa yksityisopetusta kirjoituksessa ja laskennossa kesällä 1846. Tätä ennen Aleksis oli käynyt kahteen otteeseen vuosina 1841 ja 1845 Costianderin kiertokoulua - ei kuitenkaan puheena olevassa rakennuksessa.

Malakias Costianderin taloa eli koulumestarin taloa Nurmijärven kirkonkylässä pidetään Seitsemän veljeksien lukkarilan esikuvana. Kirjailijan kuvaus, jossa kirkkomäki nähdään veljesten silmin, ei täsmää Nurmijärven kirkkoon eikä pappilaan, mutta on jotensakin tutunoloinen lukkarilan osalta: "Näkyi sinne mäen takaa pappilan murros-katto, mutta mäen huipulla lukkarin punainen talo, suuri kirkonkylä, ja tuolla kuusien helmassa pitäjän kivi-kirkko..." Kallioisella mäenkumpareella sijaitsevan Costianderin talon nykyisen lautaverhouksen alta on kuistilla nähtävissä punamullattua vuorilautaa.

Kiertokoulun alkeisopetus ja opettajan kotitalo ovat kaunokirjallinen aihe Kiven romaanissa. Kivi muokkasi kokemustensa pohjalta yhden suomalaisen kirjallisuuden väkevimpiä kohtauksia: kyläyhteisön ja Impivaaran välinen raja ylitetään dramaattisesti teoksen kolmannessa luvussa, kun veljekset sinkauttavat itsensä ulos lukkarilan tuvan ikkunasta. Biografinen tosiseikka puolestaan on se, että nurmijärveläisen suutarin lapsena 1840-luvulla Aleksis Kiven ainoa mahdollisuus saada alkeisopetusta oli käydä kiertokoulua. Näin ollen voimme väittää, että säilyneellä koulumestarin talolla on merkitystä tulkittaessa sekä kirjailija Aleksis Kiven elämänvaiheita että tuotantoa.

Ylioppilas Malakias Costiander (1815-1870) oli paitsi pitäjän ensimmäinen kiertokoulun opettaja myös runoilija ja kääntäjä, jonka henkilöhistorian luulisi itsessäänkin riittävän yhden rakennuksen pystyessä pitämiseen.

JOHTO-
PÄÄTÖS

Voimassa olevaan rakennuskaavaan perustuva suojelu on mahdotonta, ellei Nurmijärven kunta muuta tulkintaansa kaavamääräyksestä "ympäristö säilytetään". Rakennuskaavasta on myös todettava, että sen mukainen Malakiaksentie lohkaisisi pihapiirin pohjoisosan ja jättäisi alleen koulumestarin talon talousrakennuksen. Pihapiiriin rauhoittaminen uudisrakentamiselta olisi miljöön kannalta parasta.

Rakennus on vielä korjattavissa, vaikkakin melkoisilla kustannuksilla. Korjaustyöt olisi aloitettava mahdollisimman pian. Hyvin säilyneen kiinteän sisustuksen takia tulisi sisätilojen modernisointiin suhtautua erityisellä huolella.

Rakennuksen kulttuurihistoriallinen arvo merkitys perustuu sen liittymiseen kansalliskirjailija Aleksis Kiven elämään ja romaaniin. Tätä merkitystä on pidettävä valtakunnallisena. Toisin kuin kirjailijan synnyinkoti, kuolinmökki tai tuhoutunut Fanjunkars on koulumestarin talo säilynyt muutoksitta. Tämä ulkoasun, sisätilojen ja pihapiirin autenttisuus on otettava suoje-

Ytai pyhäkoulu

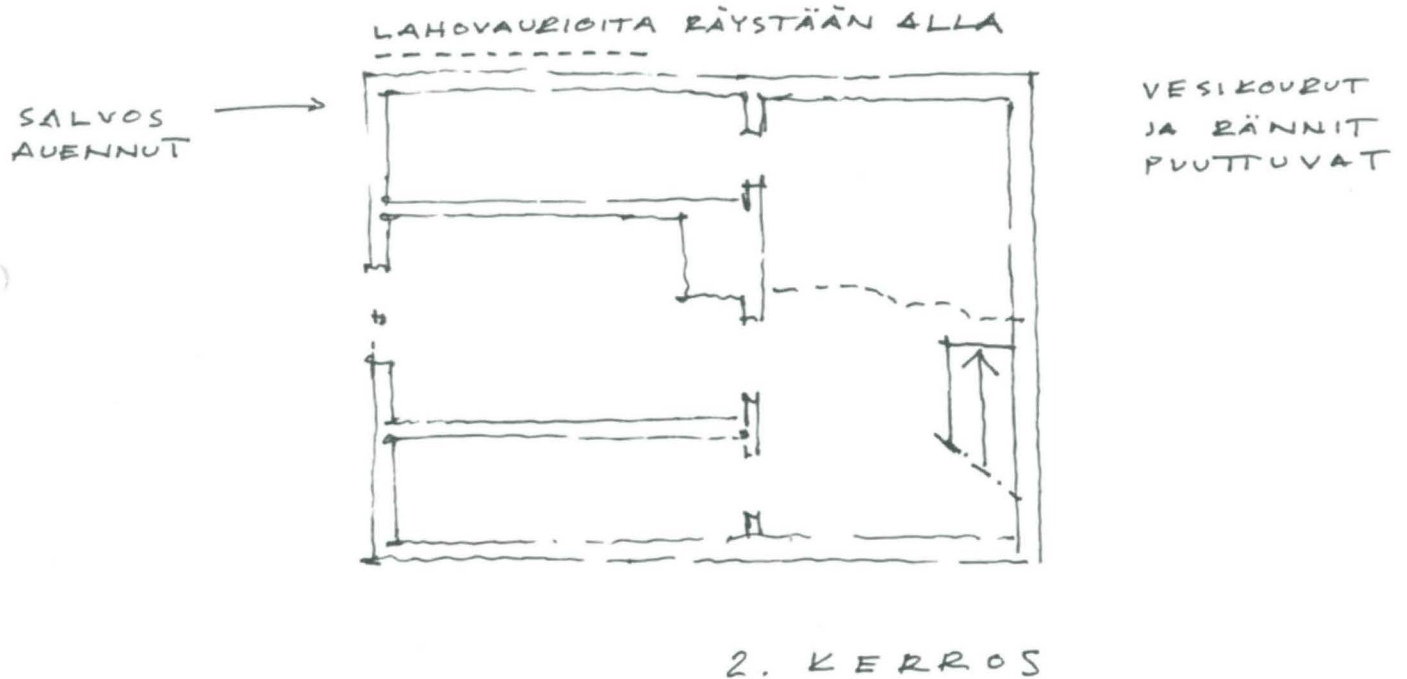
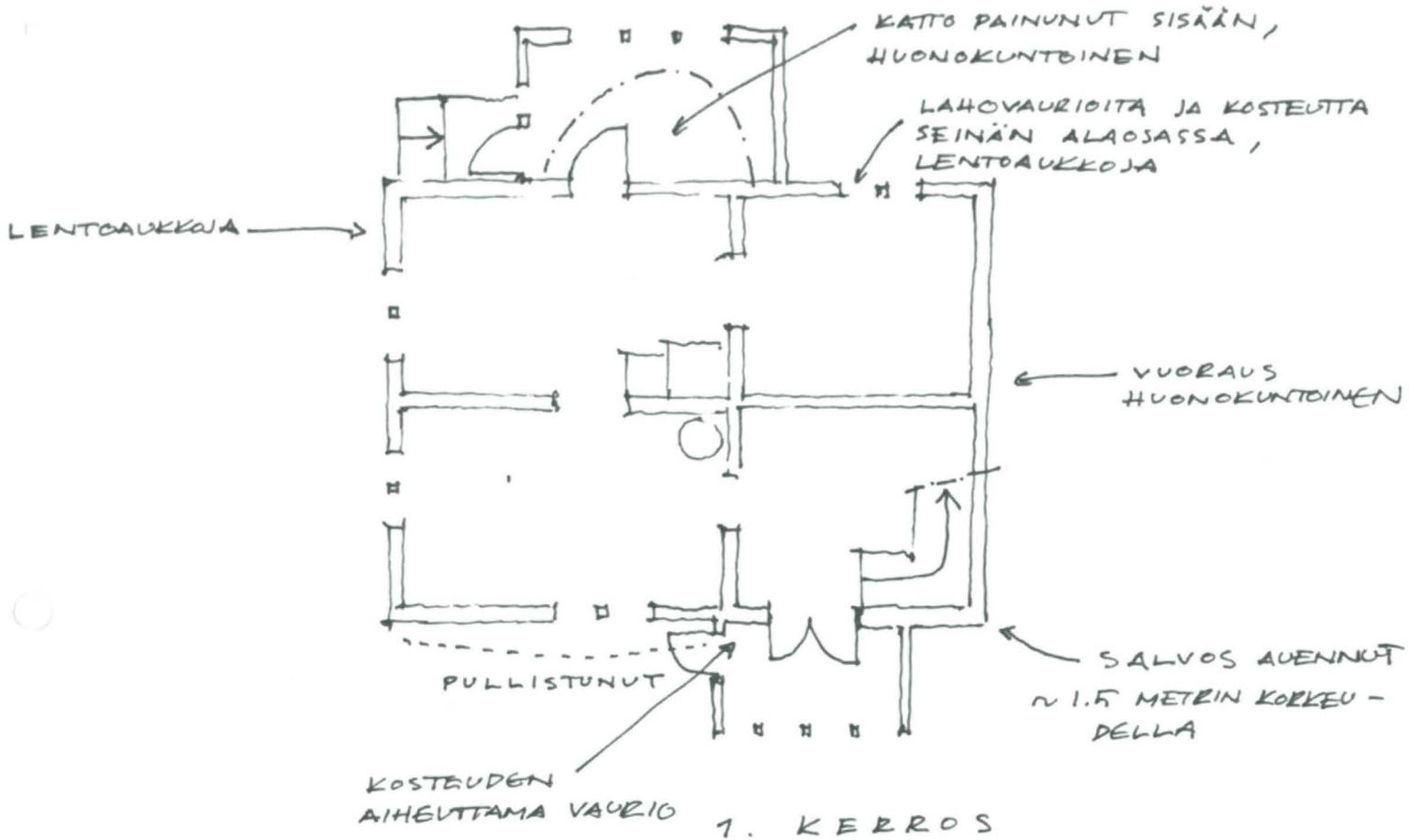
lutavoitteita harkittaessa erityisesti huomioon.

Asiassa on hyväksyttävä, että kulttuurihistoriallisen arvon säilyttäminen ei tapahdu ilman kustannuksia ja maankäyttösuunnitelmien uudelleen arviointia. Koulu-
mestarin talon laiminlyöty korjaushuolto on syytä aloittaa välittömästi ja siinäkin tilanteessa, että rakennuksen käyttötarkoitusta ei ole vielä ratkaistu.

Ritarihuoneella 8.9.1992

Timu Kantonen

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Timu Kantonen', written in a cursive style.

MALAKIAS COSTIANDERIN TALO, HURMIJÄRVI

POHJAKAAVIOT (EI MITTAKAAVASSA)

8.7.1992

S. J. M.